

Без'ядерному статусу України –

Оскільки 5 грудня 2009 року виповнилося 15 років від дня підписання Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї – Будапештського меморандуму, – на порядку денному українського політикуму знову постало питання національної безпеки й належності виконання державами-підписантами меморандуму взятих на себе гарантій з її забезпечення.

11 лютого 2010 року Верховна Рада України прийняла у першому читанні проект заяви із закликом до світової спільноти посилити гарантії безпеки Україні, яка проголосила без'ядерний статус. За документ «Без'ядерному статусу України – реальні гарантії» свої голоси віддали 338 депутатів. «Наша держава послідовно й неухильно дотримувалася й дотримується свого зобов'язання: не приймати, не виробляти і не здобувати ядерної зброї», – наголосив під час розгляду документа парламентом його автор народний депутат України Сергій Гриневецький. За його словами, великі держави, які підписали зазначений меморандум, взяли на себе політичні зобов'язання згідно з принципами Заключного акта Гельсінської наради з питань безпеки і співробітництва в Європі. Однак Будапештський мемо-

рандум не передбачав конкретного механізму реалізації цих зобов'язань (окрім консультацій), а також не був підкріплений достатніми міжнародно-правовими гарантіями незалежності й суверенітету без'ядерної України. «Зростання після підписання Будапештського меморандуму кількості ядерних держав, які фактично володіють ядерною зброєю, розвиток подій у світі, що засвідчує тенденцію до їхнього потенційного збільшення, становить загрозу безпеці як у глобальному вимірі, так і для окремих держав, насамперед без'ядерних», – зазначив народний депутат. На думку С. Гриневецького, нинішня ситуація потребує еволюції ідеології, закладеної у Будапештському меморандумі, та її оновленого втілення в документі, який мав би міжнародно-правовий зобов'язувальний характер, і передумов вироблення та-

кого міжнародно-правового інструментарію, який гарантував би надійну відповідь на сучасні виклики національній безпеці нашої країни. За його словами, першим кроком на цьому шляху, задля розвитку положень Будапештського меморандуму, має стати укладення державами-гарантами нової домовленості з Україною, яка була б утілена в документі, що має міжнародно-правовий статус. «Схвалення такого документа Організацією Об'єднаних Націй, закріплення зобов'язань ядерних держав щодо міжнародно-правових гарантій для неядерних країн стало б значним внеском у справу створення надійного безпекового простору не тільки на Європейському континенті, а й у світі загалом», – зазначив доповідач. Було вирішено також, що звернення Верховної Ради України до парламенту Сполученого Ко-

4

Військові таємниці без таємниць,

або Правда та міфи про «Сатану»

Ядерна зброя завжди мала гриф «цілком таємно». Тому, коли в Україні поблизу селища Побузьке (Голованівський район Кіровоградщини) з'явився Музей ракетних військ стратегічного призначення (філія Центрального музею ЗС України), це стало сенсацією. Моя розмова із завідувачем експозиційного відділу музею, полковником запасу Олександром ТАРАСЕНКОМ розпочалася саме із запитань: «Чи є можливість перетворити деякі експонати музею на діючий військовий об'єкт, приміром, шахтно-пускову установку? Чи не розголошуємо ми державних таємниць нашого стратегічного партнера?»

– На практиці це нереально, оскільки частину пускових механізмів демонтовано, а шахтний ствол на третину залитий бетоном, – каже Олександр Євгенович. – Простіше збудувати щось нове, але це потребує дуже великих коштів. А для за-

безпечення своєї безпеки, на мою думку, достатньо бути у військово-політичному союзі. Питання лише з ким? Це вирішують політики...

Не таємниця, що саме на підставі міждержавних домовленостей з Росією та США Україна в рекордно

реальні гарантії!

ролівства Великої Британії та Північної Ірландії, Конгресу Сполучених Штатів Америки, Федеральних зборів Російської Федерації, парламенту Французької Республіки, Все-китайських зборів народних представників як законодавчих органів країн-гарантів нашої національної безпеки із закликком підтримати цю ініціативу сприятиме зміцненню миру й міжнародної безпеки.

Проте сам Будапештський меморандум ніколи не передбачав конкретного механізму реалізації якихось зобов'язань, не був він підкріплений і достатніми міжнародно-правовими гарантіями незалежності й суверенітету України. Так, у назві автентичних англійських примірників Меморандуму використано термін «безпекові за-певнення» (*security assurances*), який значно слабший за термін «гарантії безпеки» (*security guarantees*). КНР та Франція узагалі не є підписантами документа: в односторонньому порядку гарантії безпеки Україні були надані Китаєм у вигляді заяви китайського уряду від 4 грудня 1994 року та Францією – у вигляді декларації, яку разом із супровідним листом, підпи-

саним президентом Франції Ф. Міттераном і датованим 5 грудня 1994 року, було передано делегації України. Тому й вимагати чогось від цих двох країн потрібно аж надто обережно.

А от просити перегляду своїх зобов'язань у Росії – мабуть, просто утопія. 2003 року наша північна сусідка посягнула на територіальну цілісність України, створивши конфлікт навколо острова Тузла. А взимку 2006 та 2009 років РФ чинила відкритий економічний тиск на нашу державу, від чого має утримуватися відповідно до пункту 3 меморандуму. Висновки напрошуються самі собою: Україну потрібно було позбавити ядерної зброї до 1995 року, коли мав пролонгуватися Договір про нерозповсюдження ядерної зброї, за яким «ядерними» вважалися держави, котрі здійснили випробування відповідних зарядів до 1 січня 1967 року. А «псевдогарантії» так і залишилися пустими обіцянками, адже у великій політиці навряд чи можна покладатися на «чесне слово», особливо коли ще й зачіпаються геополітичні інтереси того, хто його нібито дав.

Юлія ЦИРФА.

Добірка ВІСН журналу

Ядерний клуб – політологічне кліше, умовне позначення групи так званих ядерних держав – держав, що здійснили розробку, виробництво та випробування ядерної зброї. До «клубу» входять (за роком першого ядерного випробування) США (з 1945 р.), Росія (спочатку Радянський Союз, 1949 р.), Велика Британія (1952 р.), Франція (1960 р.), Китай (1964 р.), Індія (1974 р.), Пакистан (1998 р.) і КНДР (2006 р.). Ізраїль не коментує інформації про наявність у нього ядерної зброї, проте, за одностайним твердженням усіх експертів, володіє значним арсеналом із кінця 1960-х – початку 1970-х років. ООН і перші п'ять «старих» ядерних держав (вони ж – великі держави як постійні члени Ради Безпеки ООН) вважають появу останніх чотирьох «молодих» (і всіх можливих майбутніх) членів Ядерного клубу міжнародно незаконною.

5

Олександр Тарасенко

короткі строки добровільно роззброїлася. У нашій державі останню з ракетно-пускових установок 46-ї ракетної дивізії виведено з ладу 30 жовтня 2001 року. А згодом створили наш музей – єдиний у Європі та країнах СНД. Є, щоправда, у США (Арізона) музей ракети Титан-2, проте більшість його експонатів – макети, а у нас усе справжнє. Водночас таємниця ми не розголошуємо, все узгоджено із російською стороною.

– У минулому ви, командир ракетного полку, понад 22 роки присвятили ракетним військам стратегічного призначення. Як по-вашому, чи не занадто швидко ми роззброїлися?

– Я й досі вважаю: ми не отримали гідної компенсації за те, що скоротили свої ракетні війська стратегічного призначення. Уявіть собі, на озброєнні 43-ї української ракетної армії після розпаду Радянського

Союзу залишилося 176 ракет із 1272 ядерними бойовими зарядами, 2500 одиниць тактичної ядерної зброї. І що ми отримали, добровільно скоротивши цей найпотужніший ядерний арсенал, до речі, третій у світі? Хто сьогодні оцінить наш шляхетний учинок?

– Чи правда, що сумарний заряд міжконтинентальної балістичної ракети у 200 разів перевищував силу ядерного вибуху в Хіросімі та Нагасакі?

– Так, у минулому на озброєнні в Первомайському Нижньодніпровському з'єднанні були найсучасніші ракети. Кожна з них мала від 6 до 10 боєголовок. А потужність одного ядерного заряду – 0,5–0,6 мегатонни. Уявіть, якої шкоди могла наробити бодай одна така «іграшка» в разі її запуску!

Наша міжконтинентальна ракета SS-24 отримала на Заході назву

«Скальпель» не випадково. Пролетівши балістичною траєкторією 10 тисяч кілометрів, вона мала радіус попадання в ціль – 500 метрів!

Але найбільший жах справляла легендарна РС-20В (за натовською термінологією, SS-18 «Сатана»), яку виробляли в Дніпропетровську. До речі, нині на її базі створено ракету-носіє «Дніпро». У нашому музеї є один екземпляр «Сатани». Його нам привезли з Харківського військового університету. Висота – 33, діаметр – 3 метри! Отака це була сувора сила!

– Що саме в цій ракеті так лякало американців?

– Річ у тім, що на початку 1970-х США значно випереджали СРСР за засобами доставки ядерної зброї. Але все змінилось, коли 1975 року на бойове чергування прийняли міжконтинентальну балістичну ракету SS-18. Вона стала «нічним жахом» для розробників американської системи

